MAKTABGA TAYYORLOV GURUHI VA BIRINCHI SINF DARSLARI O‘RTASIDAGI O‘ZARO BOG‘LIQLIK INNOVATSIYALARI

Usarova Muborak Xabibulla qizi
Samarqand davlat pedagogika instituti
pedagogika va tillarni o‘qitish kafedrasi o‘qituvchisi
usarovamuborak5@gmail.com
+99894-770-79-20

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktabga tayyorlov guruhi va umumiy o‘rta ta’limning birinchi sinfi o‘rtasidagi uzviylik va izchillik masalalari yoritilgan. Maktabgacha ta’lim bosqichida shakllantirilgan bilim, ko‘nikma, malaka va kompetensiyalarni boshlang‘ich ta’lim jarayonida davom ettirishning pedagogik ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, tayyorlov guruhi va birinchi sinf darslari o‘rtasidagi bog‘liqlikni ta’minlashda innovatsion pedagogik texnologiyalar, o‘yinli ta’lim, integratsiyalashgan yondashuv, muammoli ta’lim, loyiha faoliyati, raqamli ta’lim vositalari hamda pedagoglar hamkorligidan foydalanish imkoniyatlari ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: maktabga tayyorlov, boshlang‘ich ta’lim, birinchi sinf, uzviylik, izchillik, innovatsiya, pedagogik texnologiya, o‘yinli ta’lim, integratsiya, kompetensiya, maktabga moslashuv.

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimida bolaning maktabgacha ta’limdan boshlang‘ich ta’limga silliq va samarali o‘tishini ta’minlash muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Bola maktabga qadam qo‘yganida uning hayotida yangi ijtimoiy muhit, yangi talablar va yangi faoliyat turi paydo bo‘ladi. Shu sababli maktabga tayyorlov guruhi va birinchi sinf ta’limi o‘rtasidagi uzviylikni ta’minlash bolaning keyingi ta’lim faoliyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Maktabga tayyorlov bosqichida bola savodga tayyorgarlik, elementar matematik tasavvurlar, atrof-muhit haqidagi bilimlar, muloqot, mustaqil faoliyat, mayda motorika, ijodkorlik va ijtimoiy ko‘nikmalarni egallaydi. Birinchi sinfda esa mazkur ko‘nikmalar o‘qish, yozish, matematika va boshqa fanlarni o‘zlashtirish jarayonida yanada rivojlantiriladi. Shuning uchun tayyorlov guruhi va birinchi sinf o‘rtasidagi munosabatni “ikki alohida bosqich” sifatida emas, balki yagona uzluksiz ta’lim jarayonining o‘zaro bog‘langan qismlari sifatida ko‘rib chiqish maqsadga muvofiq.

Maktabga tayyorlov va birinchi sinf ta’limining uzviyligi

Ta’limdagi uzviylik bolaning avvalgi bosqichda egallagan bilim va tajribalariga tayangan holda keyingi bosqichda yangi bilimlarni o‘zlashtirishini anglatadi. Maktabga tayyorlov guruhida bolaning faoliyati asosan o‘yin, muloqot, kuzatish, tajriba va amaliy harakatlarga asoslanadi. Birinchi sinfda esa o‘quv faoliyati asta-sekin yetakchi faoliyatga aylanadi. Mazkur jarayonda bolaning avvalgi tajribasini hisobga olish muhimdir. Masalan, tayyorlov guruhida bola tovushlarni farqlash, so‘zlarni bo‘g‘inlarga ajratish va harflarni tanish bilan shug‘ullansa, birinchi sinfda ushbu tayyorgarlik o‘qish va yozish malakalarini shakllantirish uchun asos bo‘ladi. Xuddi shuningdek, tayyorlov guruhida sanash, miqdor, shakl, kattalik va fazoviy munosabatlar haqidagi tasavvurlar shakllantiriladi. Birinchi sinfda ushbu bilimlar matematik tushunchalar va amallarni egallash jarayonida rivojlantiriladi. Demak, ta’lim mazmunining takrorlanishi emas, balki oldingi bilimlarning yangi bosqichda rivojlantirilishi va murakkablashtirilishi uzviylikning muhim belgilaridan biridir.

O‘zaro bog‘liqlikni ta’minlashda innovatsion yondashuvlar

Zamonaviy ta’lim jarayonida innovatsion yondashuvlardan foydalanish tayyorlov guruhi va birinchi sinf o‘rtasidagi o‘tish jarayonini samarali tashkil etish imkonini beradi.

1. O‘yinli ta’lim texnologiyasi

Maktabga tayyorlov yoshidagi bolalar uchun o‘yin tabiiy va samarali faoliyat shaklidir. Shu sababli birinchi sinfning dastlabki davrida ham o‘yin elementlaridan foydalanish bolaning yangi ta’lim muhitiga moslashishiga yordam beradi.

Masalan, savod o‘rgatish jarayonida “Harfni top”, “So‘zni davom ettir”, “Tovushni ajrat” kabi didaktik o‘yinlardan foydalanish mumkin. Matematikada esa “Kim tez sanaydi?”, “Ortiqchasini top”, “Shaklni aniqlang” kabi topshiriqlar o‘quv jarayonini qiziqarli tashkil etishga xizmat qiladi.

2. Integratsiyalashgan ta’lim

Tayyorlov guruhi va birinchi sinf o‘rtasidagi bog‘liqlikni ta’minlashda integratsiyalashgan ta’lim alohida ahamiyatga ega.

Masalan, “Kuz fasli” mavzusida:

- ona tili va nutq rivojlantirishda kuz haqida hikoya tuzish;
- matematikada kuzgi mevalarni sanash;
- tasviriy faoliyatda kuz manzarasini chizish;
- tabiat bilan tanishtirishda kuzgi o‘zgarishlarni kuzatish

kabi faoliyatlarni yagona mavzu asosida tashkil etish mumkin.

Bunday yondashuv bolaning bilimlarni alohida-alohida emas, balki o‘zaro bog‘liq holda qabul qilishiga yordam beradi.

3. STEAM elementlaridan foydalanish

Tayyorlov guruhida oddiy konstruktorlar, modellashtirish, tajribalar va amaliy topshiriqlardan foydalanish bolalarda kuzatish, taqqoslash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Birinchi sinfda mazkur faoliyatlar sodda loyihalar, tajribalar va ijodiy topshiriqlar orqali davom ettirilishi mumkin. Masalan, “Qog‘ozdan ko‘prik yasash”, “Suvda nima cho‘kadi?”, “Turli shakllardan uy qurish” kabi topshiriqlar bolalarning amaliy va mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi.

4. Muammoli ta’lim

Innovatsion ta’limning muhim yo‘nalishlaridan biri muammoli vaziyatlarni yaratishdir. Pedagog bolaga tayyor javobni berish o‘rniga uni mustaqil fikrlashga undaydi. Masalan: “Savatda 5 ta olma bor edi. Yana 2 ta olma qo‘shildi. Savatda nechta olma bo‘ldi?” kabi masalani tayyorlov guruhida predmetlar yordamida yechish mumkin. Birinchi sinfda esa ayni mazmunni matematik ifoda orqali bajarish taklif etiladi.

Bu usul bolaning avvalgi amaliy tajribasidan abstrakt fikrlashga bosqichma-bosqich o‘tishini ta’minlaydi.

5. Loyiha faoliyati

Tayyorlov guruhi va birinchi sinfda kichik loyihalardan foydalanish ham o‘zaro bog‘liqlikni mustahkamlaydi.

Masalan:

- **“Mening oilam”;**
- **“Mening sevimli kitobim”;**
- **“Tabiatni asraymiz”;**
- **“Maktabim”;**
- **“Kasblar olami”**

mavzularida kichik loyihalar tashkil etish mumkin.

Bunda bola ma’lumot izlash, rasm chizish, hikoya tuzish, savollarga javob berish va o‘z ishini taqdim etish kabi faoliyatlarni bajaradi.

6. Raqamli ta’lim vositalaridan foydalanish

Bugungi ta’lim jarayonida interaktiv doska, elektron taqdimotlar, animatsion materiallar va ta’limiy o‘yinlardan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda. Tayyorlov guruhida raqamli vositalar orqali harflar, sonlar, ranglar, shakllar va atrof-muhit haqidagi tushunchalar mustahkamlanishi mumkin. Birinchi sinfda esa ushbu vositalar o‘qish, yozish va matematik topshiriqlarni bajarishda qo‘llanadi. Biroq raqamli vositalardan foydalanishda bolaning yosh xususiyatlari, faoliyat davomiyligi va real-

amaliy mashg‘ulotlar bilan muvozanatni hisobga olish zarur. Tarbiyachi va boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi hamkorligi. Tayyorlov guruhi va birinchi sinf o‘rtasidagi uzviylikni ta’minlashda pedagoglar o‘rtasidagi hamkorlik muhim o‘rin tutadi. Tarbiyachi bolaning maktabga qadar bo‘lgan rivojlanish xususiyatlarini yaxshi biladi. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi esa bolaning o‘quv faoliyatiga kirishish jarayonini tashkil etadi. Ushbu ikki pedagog o‘zaro hamkorlik qilsa, bola uchun ta’limdagi o‘tish davri yengilroq kechadi.

Hamkorlikning quyidagi shakllaridan foydalanish mumkin:

- tarbiyachi va boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining metodik uchrashuvlari;
- ochiq mashg‘ulot va darslar tashkil etish;
- o‘zaro tajriba almashish;
- bolalarning rivojlanish dinamikasini muhokama qilish;
- maktabga tayyorgarlik bo‘yicha ota-onalar bilan hamkorlik;
- tayyorlov guruhi bolalarining maktabga ekskursiyasini tashkil etish;
- “Maktabga ilk qadam” tadbirlarini o‘tkazish.

Ota-onalar bilan hamkorlik

Bolaning maktabga tayyorgarligi faqat ta’lim tashkiloti bilan chegaralanib qolmaydi. Oila ham ushbu jarayonning muhim ishtirokchisidir. Ota-onalarga bolaning mustaqilligini rivojlantirish, kun tartibiga rioya qilish, kitob o‘qishga qiziqtirish, muloqot qilish, topshiriqlarni mustaqil bajarishga o‘rgatish bo‘yicha tavsiyalar berish maqsadga muvofiq. Bunda ota-onadan bolaga ortiqcha bosim o‘tkazish emas, balki uni qo‘llab-quvvatlash va rag‘batlantirish talab etiladi.

Tayyorlov guruhi va birinchi sinf o‘rtasidagi bog‘liqlikning amaliy modeli

Mazkur jarayonni quyidagi model asosida tashkil etish mumkin:

1-bosqich: bolaning mavjud bilim va ko‘nikmalarini aniqlash.

2-bosqich: tayyorlov guruhida maktabga zarur bo‘lgan asosiy kompetensiyalarni shakllantirish.

3-bosqich: o‘yin va amaliy faoliyatdan o‘quv faoliyatiga bosqichma-bosqich o‘tish.

4-bosqich: birinchi sinfning dastlabki davrida tayyorlov guruhidagi metodlardan foydalanishni davom ettirish.

5-bosqich: o‘quv topshiriqlarini asta-sekin murakkablashtirish.

6-bosqich: bolaning mustaqil o‘quv faoliyatini shakllantirish.

Ushbu modelda asosiy e’tibor bolaning bilim hajmiga emas, balki uning mustaqil fikrlashi, muloqot qilishi, topshiriqni tushunishi, bajarishi va o‘z faoliyatini nazorat qila olishiga qaratiladi.

Tayyorlov guruhi va birinchi sinf o‘rtasidagi innovatsion bog‘liqlik quyidagi natijalarga olib kelishi mumkin:

- bolaning maktab muhitiga moslashuvi tezlashadi;
- o‘qishga bo‘lgan qiziqish kuchayadi;
- mustaqil fikrlash rivojlanadi;
- muloqot ko‘nikmalari mustahkamlanadi;
- ijodiy faollik ortadi;
- o‘quv topshiriqlarini bajarishga ijobiy munosabat shakllanadi;
- tayyorlov bosqichida egallangan bilimlardan yangi vaziyatlarda foydalanish imkoniyati paydo bo‘ladi;
- o‘qituvchi va bola o‘rtasidagi hamkorlikka asoslangan muhit shakllanadi.

Xulosa

Maktabga tayyorlov guruhi va birinchi sinf ta’limi o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik bolaning uzluksiz ta’lim jarayonidagi muhim pedagogik shartlardan biridir. Tayyorlov guruhida shakllantirilgan bilim, ko‘nikma va kompetensiyalar birinchi sinfda takrorlanib qolmasdan, yangi mazmun va faoliyatlar orqali rivojlantirilishi lozim. Innovatsion pedagogik texnologiyalar, o‘yinli ta’lim, integratsiyalashgan mashg‘ulotlar, muammoli ta’lim, loyiha faoliyati, STEAM elementlari va raqamli

vositalardan oqilona foydalanish ushbu ikki ta’lim bosqichi o‘rtasidagi uzviylikni kuchaytiradi. Eng muhimi, bolaning maktabga o‘tish jarayonida uning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, ta’limni majburlashga emas, qiziqish va faol ishtirokka asoslash zarur. Tarbiyachi, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi va ota-onalarning hamkorligi esa bolaning yangi ta’lim muhitiga muvaffaqiyatli moslashishini qo‘llab-quvvatlaydi. Shunday qilib, maktabga tayyorlov guruhi va birinchi sinf o‘rtasidagi uzviylikni innovatsion asosda tashkil etish bolaning nafaqat maktabga tayyorlanishini, balki uning kelgusidagi ta’lim faoliyati uchun zarur bo‘lgan mustaqillik, ijodkorlik, muloqot va fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Asqarova Dilorom Qurbonovna.** *Bolalarni maktab ta'limiga tayy–* Toshkent, 2020.

2. **Qodirova Feruza Raxmatullayevn** *Bolalar nutqini rivojlantirish nazariyasi va metodikasi.* – Toshkent: “Istiqlo

3. **Babayeva DR** *Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi.* – Toshkent: “Barkamol f

4. **Qodirova Feruza Raxmatullayevna, Toshpo'latova Sh.Q., Qayumova N.M., A'zamova M.N.** *Maktabgacha pedagogika.* – Toshkent: “Tafakkur”, 2019.

5. **Sodiqova Sh.A.** *Maktabgacha pedagogika.*– Toshkent: “Tafakkur bo‘stoni”, 2018.

6. **Asqarova Dilorom** *Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash metodikasi.* – Toshkent, 202

7. **O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun davlat o'quv dasturi. “Ilk qadam.”** Takomillashtirilgan nashr. — Tosh

8. **O'** *Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini nazorat qilish to'g'risida*. 802-son qaror,

9. **Qodirova Feruza Raxmatullayevna, Fayzullayeva M.** *Tayyorlov guruh tarbiyachilari uchun nutq*– Toshkent, 2010.

10. **Qodirova Feruza Raxmatullayevna, Fayzullayeva M.** *Katta guruh tarbiyachilari uchun nutq o'stirish mashg'uloti ishlanmalari.* – Toshkent, 2007.

11. **Shodiyeva Q.** *Nutq o'stirish uslubiyoti.* – Toshkent, 2008 yil.

12. **Asqarova M., Qodirova G'.** *Kichik bolalar nutqini o'stirish.* – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2001 y.